

Ordförande: professor *Karl G. Jungenfelt*

Inledare: professor *David Laidler*

Deltagare i debatten: professor *Erik Höök*, Dr *Evin E. Jucker-Fleetwood*, M Sc *Franz Ettlin*, professor *Karl G. Jungenfelt*, docent *Johan Myhrman*, docent *Staffan Viotti* och professor *David Laidler*

Den brittiska ekonomins problem och framtidsutsikter

Ordföranden:

Under 60-talet har vi många gånger fått lyssna på framstående utländska ekonomers föreläsningar, de sk Wicksellföreläsningarna. Tyvärr bröts föreläsningsserien för ett par år sedan av för mig okänd anledning. Men nu kan jag kompensera er för det genom kvällens föreläsning även om det inte gäller en Wicksellföreläsning. Vår föredragshållare är nämligen en så framstående ekonom som professor David Laidler från universitetet i Western Ontario i Kanada. Den här terminen är han gästprofessor vid Handelshögskolan och därför tycker jag att Handelshögskolan också kan ta åt sig en del av äran av hans närvaro här i kväll.

Professor David Laidler är känd som monetaristisk makroekonom, men med speciell profil: En man som kan tala med keynesianer på deras eget språk. Detta beror uppenbarligen på hans grundliga kunskaper i ekonomisk teori och hans djupa förståelse för ekonomi i allmänhet.

DAVID LAIDLER

Ämnet för mitt anförande är som ni vet den brittiska ekonomins problem och framtidsutsikter och med en titel som denna är det mycket frestande att fatta sig väldigt kort och bara säga: problemen är många och utsikterna dystra – och sedan sätta sig ned. Men detta skulle inte bara vara orattvist utan också, tror jag, ge en felaktig bild av mina åsikter om det ekonomiska läget i Storbritannien just nu. Jag skulle vilja framföra en tes som jag

tror är ganska ovanlig än så länge, nämligen den att för första gången på omkring sju år så ser den brittiska ekonomins framtidsutsikter tämligen goda ut. Därför bör den rätta korta inledningen till mitt anförande vara: Problemen är förvisso många, men utsikterna trots allt inte så dystra.

Jag skall nu förklara vad jag menar med detta och dra fram en del argument som talar för denna teori. Jag hoppas också att jag skall kunna locka fram en del frågor från åhörarna efter mitt anförande. Det finns ingenting svå-

rare än att ställas inför ett främmande auditorium och i förväg lista sig till vad åhörarna faktiskt vill tala mera ingående om och vad de redan vet och som man därför kan ta för givet. Den mest givande delen av sådana här föredrag är ofta frågestunden och jag välkomnar i högsta grad frågor efter mitt anförande.

Varför tror jag nu att den brittiska ekonomins utsikter för närvarande är goda? Problemen i denna ekonomi, som tilldragit sig hela världens uppmärksamhet under de senaste åren, har naturligtvis varit arbetslöshet och inflation. Inflationstakten i landet har uppgått till en uppmätt nivå på 6,5 procent. Jag vet att detta är en relativt låg siffra internationellt sett, men man måste beakta att under hela efterkrigstiden fram till 1970, uppnådde arbetslösheten räknat över hela kvartal $2\frac{1}{2}$ procent bara ett par gånger. Det har alltså ägt rum en enorm ökning av arbetslösheten i landet med historiska mått mätt. Beträffande inflationstakten så tror jag att ni alla vet att den har varit uppe ända till 27 procent, faktiskt den högsta inflationstakten i något större industriland i västvärlden.

Nu tror jag emellertid vi kan säga att arbetslöshetsnivån i Storbritannien faller ganska dramatiskt. Den verkar ha fallit systematiskt varje månad de senaste sju månaderna. Samtidigt har inflationstakten mätt i årstakt gått ner till under 10 procent och den faller fortfarande. Jag tror att siffran för de senaste tre månaderna är omkring 7 procent.

Vad jag nu först skulle vilja hävda är att det inte finns några som helst tekniska skäl till att denna förbättring av både sysselsättning och inflation inte skulle vara en permanent förbättring. Jag skulle vilja säga att den brittiska ekonomin nu befinner sig i samma läge som vintern 1971-72 och att jag kan se goda skäl till att misstagen från 1971-72 inte skall upprepas.

Denna anmärkning innehåller underförstått en förklaring till varför den brittiska ekonomin har haft en så förskräcklig utveckling de senaste sex åren. Rent ut sagt - jag anser att större delen av inflations- och sysselsättningsproblemen i den brittiska ekonomin under de senaste åren kan skyllas på ekonomisk-politiska misstag från den brittiska regeringens sida. Just på grund av att de senaste årens utveckling har varit så förfärlig och just därför att den var ett resultat av sådana misstag - och jag tror att den uppfattas så - anser jag att det är mycket troligt att dessa misstag inte kommer att upprepas. Låt mig framställa detta så här: Alla lär vi oss något av erfarenheterna och vi lär oss mycket mera av våra egna erfarenheter än vi lär oss av

andras. Läget i Storbritannien under de senaste åren har varit så dåligt att jag har svårt att tro annat än att de brittiska myndigheterna inte kommer att ta lärdom av det. På sätt och vis kanske man kan säga att det är bra att Storbritannien har fått gå igenom dessa svårigheter.

Jag påstår alltså att de senaste årens problem har orsakats av ekonomisk-politiska misstag och jag skall nu i korthet redogöra för vilka dessa misstag var och varför jag inte tror att de kommer att upprepas denna gång. Om ni tänker tillbaka på vintern 1971-72 minns ni att västvärlden befann sig längst ned i den konjunktursvacka som följde på den inflation som kom i och med Vietnamkriget. I Storbritannien hade inflationstakten varit så hög som 10 procent i början av 1971. I slutet av 1971 var den nere i omkring 6 procent och föll ganska snabbt. Emellertid hade arbetslösheten nått det magiska talet 1 miljon arbetslösa, förutsatt att man läser statistiken på rätt sätt. Och pressen tydde i sanning statistiken på rätt sätt och skrämd nästan livet ur politikerna. Den miljonen arbetslösa motsvarar kanske lite över 4 procent av den totala arbetsstyrkan, en låg arbetslöshetsnivå jämfört med vad som komma skulle. Men icke desto mindre låg den betydligt över allt som någon brittisk regering hade upplevt sedan andra världskriget.

Regeringen missbedömde situationen. Den trodde att dess inflationsproblem var över. Den trodde i varje fall att den inflation den upplevt hade varit en kostnadsinflation, en följd av fackföreningarnas och monopolistiska företags agerande. Den ansåg att, i den mån inflationen skulle bli ett problem i framtiden, så kunde den hanteras med vad britterna brukar kalla pris- och inkomstpolic, men som med en exaktare terminologi heter pris- och lönerreglering. Myndigheterna trodde alltså att de, om så behövdes, hade ett effektivt vapen mot inflationen till hands. De trodde att det främsta ekonomisk-politiska problemet, det dominerande problemet, var att minska arbetslöshetsnivån så snabbt som möjligt med hjälp av en konventionell keynesiansk efterfrågestyrning, det vill säga en expansionistisk finanspolitik förstärkt av en penningpolitik som tillåter finanspolitikens effekter att slå igenom till fullo utan att ge något tryck uppåt på räntan.

Tidens slagord var "tillväxt". Jag vill be er observera att det ödesdigra ordet "tillväxt" bör användas om långsiktig tillväxt i produktionspotentialen. Det korrekta ordet för effekter på realinkomst och sysselsättning som åstadkoms av en expansionistisk efterfråge-

styrning är expansion. Trots detta användes ordet "tillväxt" systematiskt och frågor om att främja långsiktig ekonomisk tillväxt och om kortsiktig ekonomisk expansion blev fullständigt sammanblandade i den allmänna debatten liksom också hos politikerna själva, misstänker jag.

De som bar ansvaret för den ekonomiska politiken gick i sanning in för "tillväxt". Den finanspolitiska expansionens följder för expansionstakten i de monetära aggregaten var att tillväxten i penningmängden (med den vidare definitionen) hade kommit upp i 28 procent vid mitten av 1973, drygt ett år efter det denna politik hade inletts. Det är verkligen inte förvånande att Storbritannien till följd av en dittills aldrig överträffad expansionspolitik, fick det snabbaste uppsvinget i realinkomst och sysselsättning sedan andra världskriget. Låt oss slå fast en sak. Jag vill inte för ett ögonblick ifrågasätta den keynesianska tesen att man med en expansionistisk penning- och finanspolitik sänker arbetslöshetsnivån. Den andra halvan av sanningen är att när realinkomst och sysselsättning expanderar snabbt och när de stiger till en nivå som ligger ovanför produktionskapaciteten i ekonomin – vilket var fallet i Storbritannien under omkring 18 månader – kommer en ny omgång effekter in. Och denna andra omgång av effekter är naturligtvis en snabbt accelererande inflation.

Rytmen i den brittiska ekonomin och i varje annan ekonomi som någonsin studerats, verkar tyda på att en snabb expansion som ett resultat av penning- och finanspolitik får en tydlig effekt på realinkomster och sysselsättning efter omkring ett år och en därav följande effekt på inflationstakten efter omkring två år. Och jag tror att om ni tittar tillbaka så ser ni att tidschemat för förändringarna i inkomst och sysselsättning och inflationstakt i Storbritannien passar in perfekt.

Ni kanske kommer ihåg att den brittiska regeringen införde en strang pris- och löne-reglering för att försöka bekämpa inflationen. Ni erinrar er också att omkring en månad efter det att OPEC höjt priset på olja, så beslöt den brittiska regeringen att detta var ett lämpligt tillfälle att genomföra en nedskärning i realinkomsterna för kolgruvearbetarna som en del av denna inkomst- och prispolitik. Jag måste understryka att en nedskärning av realinkomsterna var vad det handlade om i kolgruveindustrin i Storbritannien vintern 1973–74.

Jag vet att det är en vanlig uppfattning att det var fackföreningsrörelsen och i synnerhet kolgruvearbetarna som fällde den brittiska

regeringen vintern 1973–74, men jag tror inte ett ögonblick att detta är sant. Jag anser att det som fallde den brittiska regeringen 1973–74 var en regelrätt kollision mellan ett parlamentsbeslut och lagen om tillgång och efterfrågan. Och som alltid är fallet under sådana omständigheter så var det lagen om tillgång och efterfrågan som segrade. Gruvarbetarna fick förvisso sina löneökningar, vilket var ekonomiskt nödvändigt under dessa omständigheter.

Nu började den brittiska betalningsbalansen få kraftiga underskott i slutet av 1973. Återigen måste jag betona att detta började innan OPEC höjde oljepriset. Det brittiska betalningsbalansunderskottet var ett allvarligt problem långt före Yom Kippur-kriget, långt före oljebojkotten och långt före oljeprishöjningarna. Jag tror faktiskt inte att oljeprishöjningen hade någon större effekt på den brittiska betalningsbalansen över huvud taget. Den ändrade bara dess sammansättning. Det var ju allmänt känt 1973 att Storbritannien hade betydande oljetillgångar, vilket brittiska politiker garna glömmer bort när de skyller sina problem på utlandet. Det enda OPEC:s prishöjning gjorde Storbritannien var att den förändrade tidschemat för de brittiska inkomsterna. Den gjorde inte Storbritannien fattigare. Den innebar bara att ett underskott i bytesbalansen lätt kunde uppvägas av ett överskott i kapitalbalansen, som uppstod när kapitalet flödade in för oljeexploateringen. Och då har vi ändå helt bortsett från den förmåga att dra till sig OPEC:s överskott som finns hos den väl utvecklade finansmarknaden i London.

Icke desto mindre fanns det 1973 ett betalningsbalansproblem och en hård åtstramning gjordes. Penningmängdens expansion, som hade legat på 28 procent i mitten av året, hade fallit till närmare 12 procent i slutet av året och hejdades där. Jag tycker verkligen inte att det är förvånande eller att det var någon tillfällighet att 1974 blev året för den allvarligaste konjunkturedgång som drabbat den brittiska ekonomin sedan trettiotalet och att 1975, -76 och -77 prägades av en verkligt kraftig långvarig recession. Allt detta går direkt att förutsäga med hjälp av de monetära aggregatens tidigare beteende.

Vidare tror jag inte det är svårt att förstå varför inflationstakten sedan dess har gått ned så snabbt. Återigen syns denna rytm i den monetära expansionen – expansion av produktionen, accelererad inflation, monetär åtstramning, nedskärning av produktionen och en sänkning av inflationstakten – helt tydligt i den brittiska statistiken.

Nu är den brittiska ekonomin tillbaka där den var när jag började denna berättelse, vintern 1971-72, med svår arbetslöshet, vilken börjar förbättras långsamt och en fallande inflationstakt. Emellertid tyder alla tecken på att de ansvariga har lart sig läxan av den senaste overhettningen, att de vet att de inte får glomma att hålla ögonen på inflationen nu när inflationstakten faller och inte bara ställa in siktet på arbetslösheten.

Vi har hört premiärminister Callaghan säga offentligt att den tiden är förbi när en regering kunde återställa goda tider genom finanspolitisk expansion – ett anmärkningsvärt yttrande av en brittisk premiärminister om man tänker efter.

Vi har också hört Dennis Healy säga i sitt budgetanförande att det främsta elementet i regeringens antiinflationspolitik är kontrollen över de monetära aggregaten och att han vill hålla deras expansionstakt inom rimliga gränser.

Jag har ingen anledning att tro att regeringen inte menar vad den säger och att den inte i praktiken kommer att genomföra detta. Om den genomför denna politik tror jag att vi i Storbritannien kan se fram emot en långsam nedgång i arbetslösheten och en fortsatt uppbromsning av inflationstakten. 9 procent, eller vad taktiken är just nu, är förvisso fortfarande en hög inflationstakt. Jag väntar mig inte att inflationstakten skall vara nere på vad klokt folk skulle kalla rimlig nivå före 1980, men den rör sig åtminstone i rätt riktning och regeringen har uttryckt sin avsikt att fortsätta den politik som den har påbörjat.

Vidare tror jag inte att det spelar någon större roll om den nuvarande regeringen förlorar ett val, därför att oppositionen i Storbritannien i dag har bundit sig vid samma antiinflationspolitik redan innan regeringen gjorde det. Efter det att det konservativa partiet förlorade valet 1974 avgick dess ledning och ersattes av folk som förstod sig bättre på ekonomi än den tidigare. Detta innebär att de båda stora partierna i Storbritannien nu står eniga om huvuddragen i antiinflationpolitiken. Denna bör stå utanför politiken, enligt min mening, och det gör den nu och det är framför allt detta som gör att saker och ting ser hoppfulla ut.

Allting är emellertid inte så rosenrött. Jag kan inte garantera att mina spådomar om den framtida ekonomiska politiken i Storbritannien kommer att slå in. Det visar sig i själva verket när jag ser tillbaka på vad jag har skrivit om de brittiska ekonomisk-politiska problemen under de senaste åren att, även om jag har varit ganska lyckosam med mina

rent ekonomiska förutsägelser så har mina spådomar varit misslyckade så fort de vilade på en politisk bedömning. Jag erkänner villigt att jag för tre år sedan vantade att den brittiska inflationstakten vid det här laget skulle vara på väg upp emot 40 procent. Skälet till detta var min politiska bedömning att labour-regeringen inte skulle kunna se 1 1/2 miljon arbetslösa och fortfarande föra en stram penningpolitik. Detta var en politisk bedömning. Den var felaktig och jag är glad att jag hade fel. Men ni lägger säkert också märke till att jag har gjort politiska bedömningar om framtida politiska riktlinjer under de senaste minuterna. Jag hoppas att dessa inte kommer att visa sig vara felaktiga.

Det finns vissa bekymmer med mina förutsägelser om politiken. Om man tittar på den statistik som tidskriften *Economist* publicerar vecka för vecka om den monetära expansionstakten finner man beklagligtvis att den monetära expansionen i Storbritannien under de senaste tolv månaderna har legat på eller ovanför den nivå den hade under 1973. Detta är en relativt ny företeelse. Dess närmaste orsak har varit det betalningsbalansöverskott som tillkom när Nordsjöoljan började flöda och myndigheterna, sannolikt för att försöka hjälpa exportindustrin, på ett missriktat sätt beslöt att inte låta växelkursen appreciera. Därför ådrog de sig i stället ett stort betalningsbalansöverskott och detta har påverkat penningmängden. Jag hoppas att detta bara är en engångsföreteelse i den långsiktiga utvecklingen för de monetära aggregaten i Storbritannien och inte ett tecken på att vi håller på att komma in i nästa omgång i inflations- arbetslöshetscykeln.

Det har funnits vissa tecken på sista tiden på att denna förhoppning skall kunna infrias. I budgetanförandet tillkännagavs att Bank of Englands diskonto skulle höjas. Det höjdes igen följande vecka och ännu en gång förra veckan. Det ser faktiskt ut som om myndigheterna i Storbritannien menar allvar med att hålla de monetära aggregaten under kontroll.

Men jag måste göra er uppmärksamma på att det finns en speciell svårighet med penningpolitiken i Storbritannien, som har hamnat i bakgrunden på senare år, men som har en hel del att göra med de tidigare stora dumheterna och som på nytt skulle kunna orsaka stora politiska problem i framtiden. Det gäller den brittiska bostadsmarknaden och jag tror att det faktiskt är värt att ägna några minuter åt att tala om vissa besynnerliga institutionella aspekter i den brittiska ekonomin.

Det första ni måste känna till är att hyres-

reglering infördes 1915 i Storbritannien som en tillfällig åtgärd. Den avskaffades aldrig och det finns alltså inte nu i någon bemärkelse en privat hyresmarknad i Storbritannien.

Over hälften av befolkningen är egnahemsägare. Mer än en tredjedel av befolkningen bor i offentligt subventionerade hus. Resten består av en liten andel hyresbostäder och militära och civila tjänstestäder. Den andra institutionella besynnerligheten med Storbritannien är att bostadslånen normalt, och praktiskt taget alltid, har rörlig ränta. Detta innebär att om jag tar ett inteckningslån på ett hus i Storbritannien så kanske jag får en ränta på 8 procent. Men en vecka efter det att jag har skrivit under kontraktet så kan hypotekslåneräntan gå upp till 10 procent och min följer då med. Om den en vecka senare går upp till 15 procent så gör min ränta det också. Detta innebär att det bland egnahemsägarna inte bara är de som just köpt hus som har intresse av låga räntor utan alla egnahemsägare med inteckningar. Andra sidan av mynnet är att det råkar vara så att de som främst konkurrerar om krediterna med de s. k. Building Societies, som finansierar det privata husbyggandet, är de kommunala myndigheterna som bygger de offentliga bostäderna. Om deras räntor går upp måste de antingen höja sina hyror eller fastighetsskatterna för egnahemsägarna för att kunna höja sina subventioner till hyresgästerna.

Jag tror att ni ser att denna speciella institutionella ram för bostadsmarknaden ger nästan varje brittisk väljare all anledning att vilja hålla räntorna låga. Detta gör det mycket svårt för varje politiker att ställa sig inför väljarna och säga: vi kommer att fora en politik som höjer räntorna. Låt mig ge ett par exempel på detta. När det brittiska banksystemet reformerades 1972 för att det skulle bli mera konkurrenskraftigt gjordes ett undantag i de nya reglerna: konkurrensen fick inte få något inflytande på bostadsmarknaden.

Vid det andra valet 1974, när inflationstakten accelererade till mellan 15 och 30 procent, gick faktiskt de konservativa, som då var i opposition, fram med ett vallöfte om att räntan vid jul skulle vara 9 1/2 procent. Tack och lov förlorade de valet. Om de verkligen hade försökt att hålla detta löfte tror jag att inflationen på kort tid skulle ha övergått till hyperinflation. Detta får räcka som illustration till vilket stort problem bostadsfinansieringen är.

En del av dem som studerar inflationens politiska ekonomi hävdar att det finns ett stort antal unga låntagare i Storbritannien och att dessa vet att inflationen gynnar dem

och därför medvetet röstar för en inflationspolitik för att befria sig själva från skuldbördan. Jag tror detta argument tillskriver väljarkåren en alltför hög sofistikeringsgrad. Men man behöver inte vara någon särskilt sofistikerad väljare för att veta att högre ränta betyder högre bostadsutgifter och därför rösta för det parti som lovar låga räntor och detta får samma politiska effekt.

Jag tar upp frågan i detalj eftersom räntorna börjat stiga igen och man redan har inlett en stor debatt i brittisk press om vilka följer detta får på bostadslånemarknaden, på kommunernas finansieringsmöjligheter och på bostadsproblemen. Man kan redan nu se hur politiska påtryckningsgrupper för låga räntor börjar utvecklas, vilka regeringen för närvarande kan stå emot — men om regeringen inte i längden klarar detta, kommer min tidigare politiska bedömning att slå slint och landet kommer att hamna i ännu större svårigheter än tidigare.

Nu är problemet med att hålla räntorna låga för bostadsmarknadens skull inte den brittiska regeringens enda huvudvärk för närvarande. Det finns, som ni vet, en mäktig påtryckningsgrupp med centrum i Cambridge universitetet, som talar för importregleringar. De argument de för fram är ungefär följande:

Allt eftersom den brittiska ekonomin expanderar kommer betalningsbalansen att få ett underskott. När detta hander drivs växelkursen ned och inhemska kostnader och priser går upp. När detta sker kommer trycket på lönerna att öka och inflationsspiralen börjar igen.

Jag tror inte att detta är en korrekt diagnos av vad som troligen kommer att hända i den brittiska ekonomin under de närmaste åren. Jag tror att vad detta argument säger är att om den brittiska ekonomin expanderar för mycket eller för snabbt så blir det inflation igen och dessa problem kommer att uppträda. Jag tror att en fallande växelkurs, stigande importkostnader och detta slag av lonepress som Cambridge-gruppen talar om är symptom på en alltför expansionistisk politik. Men om politik, men om politiken inte är alltför expansionistisk kommer detta inte att ske.

Emellertid tror jag inte att importregleringar är någon bot på detta problem, om det nu skulle uppstå. Importregleringarna skulle effektivt minska arbetarnas reala levnadsstandard och ge dem ett skäl att kräva högre löner motsvarande de stigande importpriserna. Det skulle också få den olyckliga effekten att stödja och subventionera just de sektorer i den brittiska industrin som man på lång sikt

skulle vilja krympa, under trycket av en mera effektiv utlandsk konkurrens. Jag tror alltså inte att importregleringslinjen är något annat än en återvandsgränd för Storbritannien. Jag är nöjd med det sätt på vilket den nuvarande labourregeringen har stått emot påtryckningarna om importregleringar. Ni måste komma ihåg att de personer i Cambridge som talar för importregleringar är personliga vänner och rådgivare till folk i regeringen och att regeringen trots detta motstår dessa påtryckningar.

Jag anser också att det är värt att notera att Storbritannien än så länge har en mycket fin tradition att inte hemfalla åt protektionism jämfört med tex Australien eller Kanada. Många länder har tagit stora steg mot protektionism under de senaste åren och Storbritannien har inte följt deras exempel. Återigen anser jag att detta är ett hälsotecken, men hurvida detta kommer att fortsätta i framtiden beror på den politiska själsstyrkan i regeringen. Även på denna punkt verkar det finnas ett samförstånd mellan de två stora partierna om att importregleringar och protektionism inte är någon lösning på de brittiska ekonomiska problemen. Detta är så mycket viktigare eftersom det innebär att det trots nyval inom de närmaste 18 månaderna inte finns några skäl att tro att ett regeringsskifte måste medföra en förändring i denna speciella fråga.

Nu tror jag inte att en lägre inflationstakt och en stabilisering av denna och full sysselsättning utgör lösningen på Storbritanniens ekonomiska problem. Jag tror att dess ekonomiska problem ligger mycket djupare än så och att dessa verkliga problem i själva verket har dolts och blivit omöjliga att angripa på grund av makrofluktuationerna under de senaste åren. Jag tror att den stabilitet som den brittiska ekonomin har en chans att uppnå under de närmaste åren ger möjlighet att ta itu med några av landets verkliga ekonomiska problem. Låt mig i korthet räkna upp vilka jag tror att dessa problem är.

För det första tror jag inte att någon betvivlar att det är något i grunden fel med den brittiska industrins struktur. Det råder kronisk överkapacitet i stålbranschen, varvsindustrin och bilindustrin. Detta är förmodligen också fallet i en rad andra branscher, som inte har hamnat bland rubrikerna på sistone. Jag vill absolut inte påstå att jag vet vilka branscher i Storbritannien som borde expandera. Om jag kunde besvara en sådan fråga skulle jag propagera för planekonomi. Och det är just därför att jag inte vet svaren på sådana frågor som jag inte är för central ekonomisk planering. En period med 6 1/2 pro-

cents arbetslöshet är emellertid inte någon lämplig tid att stänga stålverk, bilfabriker eller skeppsvarv. Det är bara när ekonomin har börjat återhämta sig som det både är ekonomiskt rimligt och politiskt möjligt att börja lägga ned en del av denna verksamhet för att friställa resurser, som då förhoppningsvis själva kommer att finna vägen till en mer produktiv användning.

Här finns det ett problem. Jag är inte säker på hur stor del av den just nu fallande inflationstakten och förbättrade sysselsättningen som myndigheterna anser beror på deras makropolitik och hur mycket de hänför till samarbetet mellan fackföreningar och storföretag i den ganska vaga företeelse som de kallar "socialt kontrakt" – vilket, som Harry Johnson anmärkte, inte är värt ens det papper det inte är skrivet på. Svårigheten här är att om regeringen verkligen tror att den är skyldig storföretagen och fackföreningarna någonting så kan detta hindra omstruktureringen av den brittiska industrin. Ty vare sig vi gillar det eller ej så representerar de stora fackföreningarna och storföretagen de industrier som nu är stora och det är ganska troligt att man hittar de branscher som borde krympa bland dessa. Denna potentiella koalition mellan storföretag och fackföreningar skulle alltså kunna utgöra en maktig koalition mot den nödvändiga rekonstrueringen av den brittiska industrin.

Återigen hoppas jag att detta inte kommer att hända. Jag har noterat att British Leyland till sist lagt ned en fabrik, att stålföretagen har börjat lägga ned föråldrade anläggningar och att det också har förkommit varsel om att stanga en del varv. Jag hoppas att vi får flera sådana beslut i fortsättningen, hur svåra, smärtsamma och obehagliga sådana beslut än är. De är nämligen en nödvändig förutsättning för att omvandla den brittiska industrin. När en fabrik läggs ned skulle tidningarna, i stället för att skriva om hur många jobb som gått förlorade, skriva om det antal produktiva arbetare som har friställts för nyttigare arbete. Jag tror att det skulle spela stor roll för den politiska atmosfären omkring dessa händelser. Detta är emellertid ett mycket svårslöst problem. Det kan naturligtvis inte angripas utan tamligen hög sysselsättningsnivå och prisstabilitet.

Det andra problemet som måste lösas är frågan om incitamenten i brittisk ekonomi. Jag tror inte jag behöver säga så mycket om detta i Sverige, därför att jag tror ni har exakt samma problem här. Skatten på inkomst av tjänst i Storbritannien kan gå upp till 87 procent och på inkomst av produktiva investe-

ringar till 98 procent. Detta är naturligtvis absurt och löjligt. Kort sagt, en ekonomi där inkomsterna av produktiva investeringar kan beskattas till 98 procent samtidigt som lotterivinster är skattefria, behöver mer än en penningpolitik för att hamna på rätt köl igen. Jag tror inte att det i Storbritanniens fall är någonting annat än ren och skär politisk avundsjuka som håller kvar dessa höga skattesatser. Jag vet inte hur fallet är i Sverige och jag vet inte hur lätt det är för svenskar att flytta utomlands, men det är synnerligen lätt för brittiska medborgare att emigrera. Samväldet är fortfarande i stort sett öppet och det finns fortfarande engelsktalande länder över hela världen dit det är lätt att flytta. Det finns också platser som ön Man och Jersey, som ligger inom sterlingområdet, men ändå har gynnssamma skatter. Det är också så att företag som specialiserat sig på att utarbeta metoder för att undgå skatt har något av en högkonjunktur i Storbritannien, vilket i stor utsträckning lockar de betydelsefulla företagarbegåvningarna in i en socialt totalt improduktiv företagsgren.

Detta leder mig till påståendet att om man sänker de höga marginalskatterna får staten in betydligt mera pengar. Det blir således inga förluster för staten. Om man beskattar en persons inkomster till 98 procent och han emigrerar, får man 98 procent av ingenting — och det har vi sett mycket av under de senaste åren i Storbritannien. Jag tror faktiskt att avkastningen på de höga skatterna i Storbritannien är negativ och jag kan inte se något som helst skäl till att de inte skall avskaffas. Det var en stor besvikelse att se att regeringen i sin senaste budget inte hade vågat rora vid just denna heta potatis, men det är ganska uppmuntrande att det med en minoritetsregering finns en chans att oppositionspartierna tillsammans faktiskt skulle kunna genomdriva detta krav emot regeringen och få en länge efterlängtd skattereform genomförd. (I själva verket har de försökt och misslyckats.)

Jag skulle också vilja säga ett par ord till om incitamentsproblemet. Även om de höga marginalskatterna är det mest uppenbara och mest omskrivna av incitamentsproblemen i den brittiska ekonomin är de ingalunda det enda — kanske inte ens det allvarligaste.

Kombinationen av inflationen och lappverket av reformer har gjort det nuvarande inkomstfördelningssystemet i Storbritannien till ett enda sammelsurium. Folk som är berättigade till alla möjliga slags speciella bidrag därför att de är fattiga, betalar samtidigt en inkomstskatt på 33 procent. Det finns också marginalskatter som i praktiken uppgår till mer än 100 procent vid inkomstnivåer som vem som helst av oss skulle betrakta som mycket låga. Gränserna för olika bidrag sammanfaller nu med inkomstskattesatserna på ett sådant sätt att om en person tjänar ett pund till kan han förlora 80 pence i bidrag och dessutom få betala 33 pence i inkomstskatt. Detta kan faktiskt inträffa och gör det också.

Detta är en typ av problem som inte kan lösas bara genom att man avskaffar de höga marginalskatterna. Det måste komma till stånd en grundlig översyn av den sociala tryggheten, av skatter och arbetslöshetsförsäkringar, det vill säga hela inkomst- och förmögenhetsfördelningen i Storbritannien. När man har en inflation på 27 procent, som nästa år kanske är 37 procent eller kanske 10, finns det inget sätt att genomföra detta slags reform. Det finns ingen möjlighet att formulera en lag — så länge pundet är rakneenheten — på ett sådant sätt att inflationen inte gör den faktiska innebörden av lagen till nonsens på några månader. Att återinföra och upprätthålla prisstabilitet är därför absolut nödvändigt för att få grepp om även detta problem.

Det finns många andra problem, som man kan tala om i samband med den brittiska ekonomin, men jag ser att jag redan har tagit hela min tid i anspråk för detta anförande och jag hoppas att jag har sagt tillräckligt för att ni skall ha något att fråga om. Låt mig i några få meningar sammanfatta vad jag framför allt vill ha sagt: Inflationstakten håller på att gå ned i Storbritannien och arbetslösheten håller också på att gå ned. Om regeringen har lite tålmod, inte tappar nerverna eller återfaller i gammal dum keynesiansk politik under de närmaste åren, kan dessa förbättringar bli permanenta. Och om de blir detta kommer den brittiska ekonomin i ett läge där den kan angripa grundläggande mikroproblem, som man försummat under de senaste sju, åtta åren på grund av makroturbulensen.

Debatt

Redigerat referat

Erik Höök:

Jag skulle vilja ta upp strukturproblemet. Hur ser du på regionalproblemen inom ramen för strukturproblemet?

David Laidler:

Låt mig komma med annu ett citat från Harry Johnson, som hade stor insikt i brittiska policyproblem: felet med de flesta människorna i olika områden är att de inte borde ha fötts där. Det finns en viktig kärna av sanning i detta påstående. Så länge som man kallar en region stagnerande och garanterar att ekonomiskt bistånd till denna region är beroende av att den är stagnerande, så länge kommer den att förbli stagnerande. Om staten efterfrågar stagnerande regioner och höjer priset på dem så kommer utbudet av sådana att öka. Det första jag skulle göra åt det regionala problemet är att ta bort en del av de resurser som används för att hålla kvar folk vid vardelösa jobb, som inte kommer att finnas för deras barn. Jag skulle sätta in en del av dessa resurser på att subventionera omskolning och geografisk omflyttning av arbetskraften.

För det andra skulle jag inte göra de misstag som flera brittiska regeringar efter varandra har gjort, med undantag av labourregeringen i mitten av 1960-talet. Jag vet att det låter konstigt att jag som självutnämnd monetarist inte verkar ha något annat än gott att säga om labourpartiet, men det visar sig att i ekonomiska frågor så är det ofta labourpartiet som är de konservativa i Storbritannien. Den normala subventionen till en stagnerande region i Storbritannien har varit en subvention till investeringar: Man tar en region där den rikligt förekommande produktionsfaktorn är arbetskraft och subventionerar kapitalutrustningen i detta område. Detta är rena vansinnet.

Man kan nästan direkt säga i Storbritannien när man befinner sig i ett stodområde, ty det är där som bensinstationerna har självbetjäning. Vad labourpartiet gjorde och vad jag tror är mycket rimligt att göra om man av sociala skal vill hålla upp befolkningens antal i vissa områden, var att subventionera sysselsättningen. Den införde någonting som kallades regionalt sysselsättningsstöd, vilket var en subvention direkt på lönesumman. Det tror jag var någonting mycket förnuftigt att göra och jag kunde aldrig förstå varför de konservativa avskaffade detta. Jag skulle nog återinföra detta.

En annan sak som man ställs inför i Storbritannien är den antikerade fackföreningsstrukturen och de utomordentligt långtgående konkurrensbegränsningar som en del av dessa fackföreningar omhul-

dar. Jag tror inte att det enbart är en tillfällighet att en del av de mest stagnerande regionerna i Storbritannien också är några av de områden som har flest fackföreningsanslutna. Vilka de historiska skälen till detta är, tror jag att en anledning till att dessa områden förblir stagnerande och till att de unga arbetarna förblir utbildade och arbetslösa har att göra med oviljan hos fackföreningarna i dessa områden att gå med på att underlätta yrkesutbildning. Detta är mycket svåra politiska problem och de blir inte lätta att lösa för politikerna eller att svalja för folk som skall bli föremål för en sådan politisk förändring.

För en person, som redan har arbete i ett stöd-område och redan har ett subventionerat hus där, är det förfärligt grymt att få veta att han måste flytta någon annanstans. Men jag anser att när man diskuterar ekonomisk politik av detta slag så måste man våga grymheten i dag mot grymheten i morgon, tex vad som kommer att handa med denne mans barn, när de växer upp i detta område och inte kan få något arbete eller rimliga utkomst-möjligheter.

Jag vet inte om dessa synpunkter loser några av de problem som du tar upp. Jag vill inte påstå mig vara specialist på detta område inom ekonomin.

Evin E. Jucker-Fleetwood:

Först vill jag bekänna att jag, trots att jag är stadig medlem av denna förening, inte varit här sedan 1961. Det är en ren tillfällighet att jag råkar vara i Stockholm i dag. Jag är bosatt i England och har varit detta i många år. Jag hade det tvivelaktiga nöjet att verka i Whitehall 1967-1973 och jag kan bekräfta allt som har sagts om penningpolitiken. Jag har dessutom skrivit en rapport om annet. Jag vill faktiskt bara komma med några nyanser till vad som redan sagts.

Kärnan i din tes tror jag är att man faktiskt har lart sig någonting i Storbritannien. Jag tror också att det finns ett slags hemlig överenskommelse mellan de två stora partierna, både om valutapolitiken och om importregleringar. Huruvida man kommer att kunna uppnå någonting är fråga nummer två. Jag markte en viss optimism innan jag lämnade England för en liten tid sedan, men den hade förvisso sjunkit en hel del, trots faktorer som borde ha varit gynnsamma. När allt kommer omkring siktade man på lagre inkomstskatt och olika förslag publicerades, som kan tänkas gå igenom. Jag tror du har fog för en viss optimism på den punkten.

Jag kanske skall berätta att jag nu bor i Cornwall, som raknar sig själv som ett krisdrabbat område.

Den stad där jag bor har haft 13 procents arbetslöshet i 18 månader och det är ganska mycket. Vad som folk var verkligen intresserade av där var bidrag till småföretagen. Jag vet att detta är en liten fråga, men jag tror att dess följdverkningar kan bli mycket viktiga. Ty om varje litet företag anställer en person till, avskaffar man arbetslösheten. Dessa bidrag kan få mycket stor betydelse än de som ges till järnmalmshydrogen osv.

Jag tror att du ytterligare kunde ha understrukt dit tes genom att nämna att in-teckningsräntorna är avdragsgilla. Detta innebar att egnahemsägarna och i synnerhet de som betalar skatter, inte är så rädda för höga räntor som det först verkar. Om de betalar en inkomstskatt på 33 procent och om varje ökning av räntan är avdragsgill är den inte så hög som den först verkar. Vidare tror jag att egnahemsägarna vanligen förstår mera om sambandet mellan höga räntor och lagstiftning. De som bor i kommunala bostäder vill dessutom hålla uppe fastighets-skatten för att hålla nere sina egna inkomstskatter.

Jag tror att det är viktigt att du talade mycket om bostadsmarknaden, men det viktiga där var att fastighetspriserna slutade gå upp i januari, tre månader före budgeten, inte efter. Detta är en av de mera skrämmande sidorna av det hela. Jag tror som jag sade i början, att båda politiska partierna har fattat poängen och de kommer att forsöka stå emot de enorma påtryckningarna, om de kan.

David Laidler:

Låt mig svara på ett par saker.

För det första var det trevligt att träffa en bundsförvant. Vi var inte många på den tiden och vi kände inte varandra. Vi var spridda över landet och därför oturligt nog inte särskilt effektiva.

Får jag komma med några kommentarer om den politiska framtiden i Storbritannien. Det farligaste som kan hända ur den brittiska ekonomins synvinkel under de närmaste åren vore om det konservativa partiet förlorade nästa val med knapp marginal och dess nuvarande ledning avsattes och ersattes av sina föregångare och det därefter blev nyval, vilket de konservativa vinner. Det verkar på mig som om Heath och Peter Walker inte har lart sig någonting. De har inte lärt av de misstag de själva gjort. Om de skulle komma tillbaka till makten i Storbritannien skulle laget bli verkligen allvarligt. De är de pånyttfodda keynesianerna i brittisk ekonomisk politik.

När det gäller bostadsfrågan håller jag naturligtvis med dig beträffande skatteavdragen och räntorna. Men jag är inte säker på att jag håller med om att egnahemsägare är mer sofistikerade än hyresgäster i kommunala bostäder. Jag minns hur mina grannar i Manchester strax innan jag emigrerade, klagade över a) höga och stigande matpriser b) de forlamlade effekterna av hypotekslånen i

huset men c) gratulerade sig själva till att de varit förståndiga nog att kopa sig hus som steg i värde. De såg i alla fall inte vid den tidpunkten något samband mellan dessa saker. Men folk har sig och allmänheten kanske är lite mera kunnig i dessa frågor nu än för fem år sedan. Jag försöker ofta illustrera problemet med ekonomisk sofistikerad genom att hänvisa till min mor, som inte är någon särskilt sofistikerad ekonom. Också hon har tvingats lara sig skillnaden mellan höga priser och stigande priser, till följd av de senaste årens inflation. Hon fick lov att lara sig första derivatan för att överleva. Vanligt folk lär sig faktiskt av erfarenheterna och blir mera sofistikerade.

Jag tror emellertid att du tar upp en mycket viktig fråga när du talar om småföretagen och du har alldeles rätt när du ställer mig till svars för att inte ha namnt dem. Detta låg faktiskt underförstått i mina farhågor för att en koalition mellan brittiska industriförbundet och brittiska LO skulle leda till att den ekonomiska politiken får en sådan utformning att de som nu är små företag inte skulle kunna bli stora i framtiden. I den mån som budgeten har hjälpt småföretagen, tycker jag det är helt fantastiskt och synnerligen önskvärdt. Jag hoppas att detta visar sig vara den långsiktiga politiken så att det inte bara är en åtgärd för att vinna popularitet hos väljarna. Det är ju fråga om en minoritetsregering, som i praktiken kan stallas inför omval inom de närmaste 18 månaderna och som ser att småföretagarnas roster är latta och bra att få.

Franz Ettlin:

Skulle du kunna gå in i en smula utförligare på vilka du anser vara mekanismerna bakom sambandet mellan penningmangdens ökningstakt och inflationstakten? Skulle du också kunna göra bilden lite mera konkret över utvecklingen av inflationstakt och penningmangd. Kanske skulle du också kunna försöka dig på en alternativ förklaring till inflationsutvecklingen under de senaste åren.

David Laidler:

Det har inte något lampligt tillfälle för en lektion i den moderna makroekonomins detaljer, men jag tror inte det är särskilt svårt att teckna sambandet mellan pengar och priser på ett intuitivt sätt. Jag tror det är lämpligt att föreställa sig att överföringsmekanismen sonderfaller i två delar: en mekanism som går från pengar till den totala efterfrågan på varor och tjänster och en mekanism som går från totala efterfrågan för varor och tjänster till prisutvecklingen.

Den första mekanismen tror jag keynesianer och monetarister har gemensamt. Jag tror inte det finns någon oenighet alls om att penningmangdens expansion skapar ett överskott i kassahållningen i företag, hushåll och alla andra ekonomiska sub-

jekt. Dessa ekonomiska subjekt finner då att de har lite mera kontanter på hand än de faktiskt vill ha och börjar se sig om efter olika sätt att göra sig av med dessa. Och det finns flera sätt än både du och jag har tänkt på.

En del går ut och koper blommor åt sin hustru, andra tar semester, andra koper en ny bil, aktier i ett företag eller utländska obligationer och så vidare. Poangen är att ekonomin som helhet försöker göra sig av med kontanter och i den processen uppstår ett tryck nedåt på rantorna och ett tryck uppåt på efterfrågan på varor och tjänster och — om det gäller en öppen ekonomi — antingen ett tryck på betalningsbalansen om fasta växelkursrader eller på vaxelkursen, om denna är rörlig. Sedan kan vi gå från påståendet att den totala efterfrågan har ökat och fråga: Vad blir då efterfrågeökningens effekt på inflationstakten? Det finns mängder av empiriska bevis för att när den totala efterfrågan ökar så ökar inflationen i förhållande till vad den skulle vara som ett resultat av allt annat som påverkar den. Om den aggregerade efterfrågan går ned så faller inflationen i förhållande till vad den annars skulle ha varit. Denna process är speciellt akut och snabb i en ekonomi som Storbritanniens med rörlig växelkurs, ty i samma ögonblick som man pressar vaxelkursen nedåt så pressar man de inhemska priserna uppåt. Cambridge-gruppen har rätt beträffande den delen av mekanismen. Jag upprepar att det i Storbritannien inte finns några meningsskiljaktigheter mellan ultrakeynesianerna och ultramonetaristerna om växelkursens roll i denna överföringsmekanism.

Nu handlar ju förstås detta om den första direkta effekten. För att gå lite djupare måste vi tala om vad som händer efter initialeffekten. Vad är det som håller inflationen i gång? Som ni kanske vet får vi då börja med att tala om vilka effekter erfarenheterna av inflationen får på folks förväntningar om framtida inflation och därigenom på hur de bygger in sina förväntningar — eller farhågor — om framtida inflation i sina olika kontrakt (försäljningspriser, löner osv). Så snart inflationen satts i gång av den monetära expansionen bygger den sålunda upp ett slags levande kraft. Jag tror att denna levande kraft som byggts upp av förväntningsmekanismen, har förlärt många brittiska keynesianska ekonomer. De är vana att använda tidshorisonter i den ekonomiska politiken på 12 eller 18 månader. De förväntningseffekter på inflationen som vi nu har är förmodligen följden av åtgärder som vidtogs för två eller tre år sedan. Ytligt sett tycks de vara exogena kostnadsdrivande krafter och när det gäller innevarande år är faktiskt inflationsförväntningarna exogena. De är emellertid en följd av vad som hänt tidigare.

Det som jag nu beskrivit om hur penningmängden påverkar inflationen i en ekonomi som Storbritanniens bygger på ren intuition och jag har utelam-

nat många steg och förbigått alla referenser till empirisk litteratur. Det finns hundratals alternativa beskrivningar i det ekonomiska tankandets historia om vad som orsakar inflationen. Varje gång i historien som vi har haft en inflation har det funnits två olika åsikter om den. En är att den åtminstone på lång sikt i stort sett är ett monetart fenomen. (Jag menar absolut inte att någon påstår att prisnivåns dagliga fluktuationer enbart får skyllas på penningpolitiken.) Den andra synpunkten är att inflationen beror på någon speciell faktor i just detta historiska ögonblick. Under Napoleonkrigen var den speciella faktorn i England Napoleons kontinentalsystem och behovet att stödja de allierade på kontinenten. 1972–73 var det dåliga skordar och ansvaretans försvinnande, 1974 var det OPEC. De franska revolutionärerna skyllde inte sin inflation på assignaterna — jag tror det var på procentarna. Under första världskriget skyldes inflationen i Storbritannien på de profiterande företagen, som drog fördel av kriget osv. Det finns dussintals alternativa förklaringar utöver den monetära. Kanske du skulle tala om vad du tänker på!

Franz Ettlín:

Kan du säga något om inflationstakens utveckling 1972–1974? Det är en mycket intressant fråga, i varje fall ur brittisk synvinkel och det handlar om en exogen prisinflation.

David Laidler:

Jag tror att du har fel på den punkten. Du återger bara den historia som brittiska regeringen drog på den tiden. Den lyder som följer — vilket man kan dokumentera i *Economist*, National Institutes rapporter och många statliga publikationer.

Ekonomin expanderar och vi har en pris- och lonereglering. Sedan man noterat detta, delar man upp prisindex i en inhemsk och en utländsk komponent. Nasta steg blir att visa att inflationstakten i prisindexets inhemska komponent har varit den lagsta inom OECD-området och 1973 var detta sant. Sedan säger man: ja kära nån, då är det den utländska komponenten i prisindexet som har orsakat inflationen.

Det är också sant att denna inflation var "importerad". Men 1972–74 var en period med rörliga växelkurser, när pundet deprecierade kraftigt och man kan inte behandla utländskomponentens betydelse, matt i pund, som exogen i förhållande till den brittiska ekonomins betydelse. När allt kommer omkring hade tyskarna under samma period samma globala kris, samma råvaruboom, samma OPEC-prishojning och den utländska komponenten i deras prisindex steg mycket långsammare än i Storbritannien. Och vad var anledningen till detta? Svaret är att D-marken apprecierade.

Varför deprecierade då pundet medan D-marken apprecierade? Jag skulle vilja påstå att det var därför att pund skapades i en takt av 28 procent om året, medan D-mark tillkom i en takt av 5 procent per år. Man behöver bara ha en mycket måttlig tilltro till lagen om tillgång och efterfrågan för att se att det ligger något i detta argument. Jag tror att vi kan gå ännu längre än så, när det gäller Storbritannien. Om ni tror på det jag berättade för er, nämligen att när pengar skapas i överflöd försöker folk gora av med dem och denna process slutar i sista hand med att priserna stiger, så måste ni inse att själva prishojningsförloppet är slutprodukten i den process som raderar ut överskottskassorna. När kassaöverskotten suddats ut, har man inte längre något överflöd av pengar att gora av med. Ta nu en ekonomi med rorliga vaxelkurser och som har pris- och lönerreglering! Vad en sådan reglering gör är att den hindrar de inhemska priserna från att spela sin roll i anpassningsprocessen efter den alltför kraftiga monetära expansionen. Men detta innebär att överskottet måste ta vägen någon annanstans. Och den har bara ett ställe att ta vägen på, nämligen utlandet, och då går vaxelkursen alltså ned.

Man tror allmänt att pundet förmodligen deprecierade alltför mycket under den senaste inflationen (om man försöker beakta alla omständigheter). Med tanke på den långsiktiga kopkraftspartieten tror jag nog att detta är rätt och dessutom var det fullt möjligt att forutsäga. Ty om man håller nere den inhemska priskomponenten artificiellt, måste den utländska priskomponenten gå upp ytterligare för att komma till en monetär jämvikt och den mekanism varigenom detta sker är ett snabbare fall i vaxelkursen, än som annars skulle uppträda.

Jag tror faktiskt att det är en mycket viktig fråga som du tar upp här, och som gäller ett allvarligt missförstånd. Till och med OECD använder samma argument i McCracken-rapporten och gör samma misstag, tror jag. Det påstås i rapporten att Storbritannien och Italien var speciellt drabbade av importerad inflation under denna period och ändå utgordes den statistik på vilken de baserar detta omdöme, av importpriser, mätta i inhemska valuta. Det korrekta skulle vara priser mätta i någon slags internationell måttenhet. Om man gör detta slags kalkyl, så tror jag att man kommer att finna att Storbritannien och Västtyskland var utsatta för nästan samma inflationstryck från världsekonomin under denna period.

Om ni i likhet med en del brittiska ekonomer tror att pundets depreciering var ett resultat av att illotala engelsmän flydde pundet och att den inte har någonting att gora med inhemska politik, så har ni en alternativ förklaring som är omöjlig att pröva. Detta är alltid ett problem i samhällsvetenskaperna. Varje experiment är unikt och kan aldrig helt upprepas. Man kan alltid förklara varje enskild uppsättning data som ett specialfall. Det finns inget

sätt att någonsin slutgiltigt komma till ett definitivt kontrollerat experimentellt svar på en situation. Ekonomi är inte som fysik utan snarare som ingenjörsvetenskap. Vi försöker bygga en bro som skall hålla, utan att riktigt förstå alla de principer som håller den uppe. Om vi bygger bron på ett visst sätt ett halvt dussin gånger och den alltid ramlar ihop, så börjar vi i alla fall inse att det förmodligen är något fel på konstruktionen. Det tycks mig som om vi när allt kommer omkring har en hel del praktiska erfarenheter av detta slag i den ekonomiska historien. Vi har erfarenheter ändå från Romarriket om sambandet mellan penningpolitik av olika slag och den allmänna prisnivån. Vi har också gott om exempel i historien på totalt misslyckade pris- och lönerregleringar av olika slag, som syftade till att få bukt med de speciella omständigheterna som antogs orsaka inflationen vid just den tidpunkten. Det är visserligen möjligt att nästa inflationsrunda kommer att bero på någon sociologisk företeelse och inte har någonting med pengar att gora men det skulle vara utomordentligt förvånande. Det är den slutsats jag tror vi måste dra, på grundval av alla dessa erfarenheter.

Franz Ettlín:

Jag är inte nöjd med ditt svar, eftersom jag trodde att det du talade om tidigare var inflationstakten i Storbritannien och i övriga världen. Det var inte alls det du beskrev när du förklarade inflationstakens utveckling som ett resultat av penningpolitiken. Naturligtvis fanns det en internationell komponent i botten på den totala inflationen.

David Laidler:

Det är ett oerhört viktigt problem du tar upp. Det verkar på mig som om den stora inflationen under sextio- och sjuttitalen har två klart avgränsade faser. Den första är en klassisk inflation i det internationella betalningssystemet, som utgick från Förenta staterna. Det penningskapande som pågick i Förenta staterna för att finansiera Vietnamkriget var, om ni så vill, nittonhundratalets motsvarighet till den spanska erövringen av Latinamerika. Vi fick en inflation av världsvalutan under ett system med fasta vaxelkurser. Vi vet vad som hände. Enskilda länder som Västtyskland och Schweiz vagrade att acceptera en importerad inflation. De såg att dess källa var världsekonomin, närmare bestämt Förenta staternas expansiva penningpolitik och de övergav systemet med fasta vaxelkurser. Systemet med fasta vaxelkurser brot alltså samman 1971-72 och detta utgjorde slutet på den första fasen i denna stora inflation. Där tror jag du har rätt när du säger att inflationen var en internationell företeelse och att den för de små öppna ekonomierna runt om i världen inte i någon mening orsa-

kades av deras egen politik. Den enda skillnaden mellan en mindre ekonomi och en annan på den tiden var i vilken grad de insåg vad som holl på att handa med den och den hastighet med vilken de reagerade — Västtyskland och Schweiz mycket snabbt och Storbritannien inte alls. Storbritannien behandlade under denna period inflationen som en rent inhemsk företeelse.

Växelkurssystemet bröt samman under en period då Förenta staterna och en mängd andra länder samtidigt förde en stram penningpolitik och en depression blev det ofrånkomliga resultatet av detta.

I den andra fasen av inflationen hade varje enskilt land sitt ode i egna händer, eftersom man hade rörliga växelkurser och på nytt tillämpade keynesianska botemedel mot arbetslösheten. Det är viktigt att se klart på vad som hände. I Englands fall hade dessa botemedel alltid fungerat tidigare. Men anledningen till detta var att Storbritannien tidigare hade fasta växelkurser mot övriga världen. Varje gång som det keynesianska medlet mot arbetslösheten överdoserades en smula, inträffade en betalningsbalanskris och regeringen upphörde med det. Så snart man infört rörliga växelkurser blev det ingen betalningsbalanskris som hindrade överdoseringen med den keynesianska medicinen. Utan en stabiliserande inverkan från övriga världen började metoden i stället få inflationistiska konsekvenser. De som bar ansvaret för den ekonomiska politiken — och jag tror detta speciellt gäller Storbritannien — förstod helt enkelt inte att världen blir annorlunda med flexibla växelkurser.

Just den period när inflationen så uppenbart var av inhemskt ursprung — och det mest uppenbara tecknet på detta var den deprecierande växelkursen — var den period när politikerna havdade att inflationen var importerad. För att sammanfatta: den första inflationsomgången i Storbritannien var importerad och behandlades som om den var importerad. Vilken rora! Men tack och lov: Låxan har varit så klar i Storbritannien — man lär sig verkligen av en inflationstakt på 27 procent — att man inte kommer att låta det hända igen. Jag tror inte att detta misstag kommer att upprepas. Jag tror att de länder som nu är i farozonen är länder som Förenta staterna, där man nu ropar på snabb expansion, eftersom allt de har upplevt är tre eller fyra månader med 10 procents inflation för några år sedan. De är villiga — eller mer än villiga — att försöka samma gamla kur igen. Risker är mycket större för dem att hamna i ännu större svårigheter än Storbritannien. Jag vet inte om ni har haft samma problem här, men ni har inte haft riktigt så dåliga erfarenheter av inflationen att bränna fingrarna på. Jag hör att ni haft en inflationstakt på 14 procent. Det är ingenting för en engelsman.

Franz Ettlin:

Ja, men det var 1974 när effekterna av växelkursen slog igenom. Ni skulle ha haft prishöjningar på importen på i genomsnitt kanske 30 till 40 procent, och ni skulle ha klarat er ännu samre i Storbritannien om inte den sjunkande växelkursen hade utgjort ett hinder.

David Laidler:

Det är sant att den brittiska växelkursen stabiliserades samma månad som OPEC chockhöjde sina priser. I den mån som den brittiska växelkursen stabiliserades under den perioden, möjliggjorde detta naturligtvis för England att skapa ett betalningsbalansunderskott, att låna utomlands i stället för att ha mera inhemsk inflation. Denna stabilisering av den brittiska växelkursen 1974 sankte otvivelaktigt inflationstakten. Jag tror att man måste fråga: Hur kom det sig att växelkursen stabiliserades? Jag tror att växelkursen stabiliserades a) på grund av att Nordsjooljan fanns att exploatera och b) på grund av att Storbritannien var på bettet när det gällde att låna från OPEC-överskotten. Jag anser faktiskt att OPEC hjälpte Storbritannien på kort sikt snarare än skadade det, genom att det hjälpte dem att hålla inflationstakten nere.

Men jag vill inte alls förneka att den fyrdubbling av priset på vissa råvaror som är så viktiga som olja och som är svåra att ersätta på kort sikt, får alla möjliga slags effekter på prisindex osv. Det är det jag menade när jag sade att även om varje inflation som jag någonsin har studerat har haft pengarna som drivkraft på lång sikt, så har jag aldrig studerat ett prisindex där man inte kan spåra en hel mängd ofta ganska viktiga kortsiktiga prisfluktuationer, som beror på speciella störningar vid speciella tider och platser.

Vi måste vara en smula försiktiga med uttalanden om OPEC. Det uppstod inte ur det blå. Jag vet inte vad svaret är, men jag skulle vilja att någon tittade på vad som hände med det reala priset på olja, tex under de tio åren närmast före 1973, för att se hur mycket av denna fyrdubbling av oljepriset som bara var en höjning för att komma ikapp vad som enligt god ekonomisk teori ändå skulle ha hant med priset på en ändlig resurs i reala termer och hur mycket av det som representerar en ökning av monopolmakten. Teorin för ändliga resurser säger att relativpriset på en sådan naturtillgång bör stiga i takt med realräntan. Om realräntan är så låg som 5 procent per år så borde relativpriset på olja gå upp med 5 procent per år och sedan måste man lägga till 10 procent per år för rådande inflation — jag är säker på att man inte får en fyrdubbling på det sättet, men jag tror att man får ett bättre mått på storleken av den störning som inträffade genom bildandet av denna kartell.

Ordföranden:

Jag skulle vilja ta upp ett narhiggande men något annorlunda problem. Du talade om de bakomliggande problemen med struktur och överkapacitet. Om man gör en jämförelse med Sverige tror jag en del skulle tycka att det är risk att du överdriver dessa problem. I grunden måste det finnas något slags kostnadsproblem. Om man med hjälp av något slags knep skulle kunna öka kapacitetsutnyttjandet utan att höja kostnaderna stiger produktiviteten, vilket skulle minska överkapacitetsproblemet, samtidigt som man höjde kapacitetsutnyttjandet. Är det inte ett problem att göra en distinktion mellan dessa två saker?

David Laidler:

Jag tror att det finns två ganska klart avgränsade problem här. Det första gäller frågan om hur man faktiskt fastställer när det råder överkapacitet i en speciell bransch, när denna bransch bör krympa eller när någon annan bör expandera och hur man fastställer när det bara rör sig om ett konjunkturproblem och när det är ett långsiktigt strukturellt problem. Dessa problem är väldigt besvarliga och jag har faktiskt ingen lösning på dem. Jag måste erkänna att när jag ser tillbaka på doktrinhistorien så ser man ett misstänkt samband mellan å ena sidan kapacitetsutnyttjandets nivå och arbetslöshetsnivån och å den andra sidan ekonomernas åsikter om nivån för fullt kapacitetsutnyttjande och miniminivån för arbetslösheten. Vi förleds ofta att tolka cykliska företeelser som långsiktigt strukturella.

Jag tror faktiskt att svaret på frågan är följande — kanske det inte gör dig särskilt nöjd, eftersom det nastan är ett uppreppande av vad jag har sagt tidigare. Vi har arbetsdelning i vårt samhälle. Den ene är expert i varvsindustrin, den andre i paraplyindustrin, en annan på tandproteser, ännu en i laderbranschen, och de har tillräckliga specialkunskaper för att fatta den typen av beslut å våra vagnar. Vidare har vi sådant som konkurser, som garanterar att folk som är dåliga på sådana beslut inte får chansen att standigt göra samma misstag om och om igen. Vi har så att säga ett naturligt urval av beslutsfattare. Så snart man överlåter dessa beslut på en byråkrati, överlämnar man dem åt folk som ni och jag, med våra ekonomiska modeller och allt sådant.

Historien visar att vi ännu inte är särskilt bra på att på vetenskaplig väg komma fram till de beslut som en skicklig företagare kan fatta intuitivt. Om han begår ett misstag gör han konkurs och är borta ur affarsslivet. Om ni eller jag gör ett misstag, begår vi ännu ett forskningsbidrag för att ta reda på varför vi gjorde detta misstag. Se på Concorde-projektet. Kan ni tanka er Concorde producerad av någon annan än en regering? Det kan omöjligt handa. Ni

vet det, jag vet det och alla andra vet det och ändå fortsätter vi av någon anledning att sätta vår tilltro till regeringar när det gäller detta slag av beslut.

Det billiga svaret på din fråga är att om jag visste svaret så skulle jag inte vara lika övertygad om att man skall överlämna saker och ting åt marknaden som jag är nu. Jag medger att det är ett billigt svar, men det finns ett inslag av djupt allvar i det.

Den andra frågan gäller vad som händer med arbetskraftens produktivitet i en konjunkturuppgång. Naturligtvis är det sant att arbetets produktivitet ökar i en konjunkturuppgång. Om man kan hålla lönerna konstanta i denna uppgång, så kan man sänka arbetskraftskostnaderna per enhet. Om man samtidigt kan hålla råvarupriser, vinstmarginaler och andra faktorer konstanta, så kan man faktiskt få priserna att falla i uppgången. Problemet är här, tror jag, att vi ser på en ekvation i systemet, en faktor som tenderar att dämpa priserna när produktionen expanderar. I detta begreppsmässiga experiment håller vi alla de faktorer konstanta som skulle få priserna att stiga. Ekonomisk historia säger att de ekvationer som avgor vad som händer med löner, vinstmarginaler, råvarukostnader och sådana faktorer i en uppgång tar överhanden över produktivitetseffekterna. Om vi ser på vår ekonomi och säger: Om vi bara kunde hålla våra löner nere, skulle vi kunna konkurrera med tyskarna om fem år när vi har byggt ut vår industri igen, då är vi ute och cyklar, ty vi kommer inte att kunna hålla nere våra löner. Det finns marknadskrafter som kommer att höja lönerna.

Detta ligger djupt förankrat i den sorts nationalekonomi som vi har fostrats i. Det är sannerligen inte den sorts nationalekonomi som Keynes skrev, utan i stället den sk keynesianska ekonomi som har hamnat i alla läroböcker. Vi är vana att handskas med ekonomiska modeller där lönerna är exogena. För att handskas med vissa problem är det väldigt nyttigt att anta att lönerna är exogena. Det förenklar problemen och gör det möjligt för oss att förstå hur en del andra krafter i det ekonomiska systemet samverkar. Men vi loper stor risk om vi sedan säger att vår modell fungerar på detta underbara sätt när lönerna är konstanta. Om bara lönerna vore konstanta har i världen, så skulle vi kunna göra det här och det här — alltså: Låt oss införa lonestopp! Så inför vi lonestopp och väntar oss att världen skall bete sig som en ekonomisk modell.

Folk som är särskilt svaga för detta slags tänkande tycker ofta också om stora ekonomiska modeller och genomför simulationsovnningar med olika typer av antaganden. Jag hoppas att jag inte skvallrar i skolan, när jag berättar att jag var med som monetaristisk representant vid en konferens strax före jul om brittiska ekonomisk-politiska problem. Jag måste säga att mina keynesianska vardar var väldigt snälla — de trangde inte in mig i ett horn och sparkade mig varje morgon, så som jag hade vän-

tat! Men när vi skulle diskutera den brittiska ekonomins problem under de närmaste fem åren, så kom de stickande med sina datalistor. De diskuterade inte den brittiska ekonomins problem under de kommande fem åren – vi talade om egenskaper hos de simuleringar som deras ekonomiska modeller hade producerat för en tidsperiod, som deras datamaterial beskrev som de kommande fem åren. Naturligtvis hade de en massa trevligt att säga om vad som skulle handa med Storbritannien, om vi bara kunde reglera lonerna. Ni blir sakert förvånade över att höra att om vi bara kunde reglera lonerna i Storbritannien, så skulle priserna inte stiga. Naturligtvis skulle de inte det. Det är som att säga att om vi inte får inflation nästa år, så får vi inte inflation. Det är ju att förutsätta det som man försöker lösa med de ekonomiska modellerna.

OECD har också argumenterat på detta sätt. Det samma gäller National Institute och det brittiska finansdepartementet. Den amerikanska kongressens ekonomiska kommitté för också ständigt fram denna idé. Ibland hittar man den i rapporter från Ekonomiska rådet i Forenta staterna. Logiskt sett är de otvivelaktigt en riktig idé. Det är bara det att den hoppar över frågan om hur man faktiskt skall kunna hindra lonerna från att bete sig så olycksaligt, nämligen gå upp i en konjunkturuppgång med en viss eftersläpning efter den nedre vändpunkten, så som de har gjort så länge konjunkturcyklernas historia finns belagd.

Johan Myhrman:

Jag skulle vilja tala lite mera om en sak som du inte nämnde. Det finns en del som tyder på att det som vi kallar normal arbetslöshet, full sysselsättning eller något liknande i Storbritannien och i en del andra länder kan ha förändrats sedan 1960-talet. Detta innebar att även om man säger att vi kan komma tillbaka till prisstabilitet, i stort sett full sysselsättning och så vidare, så kanske det inte är samma siffror som vi skulle hitta när vi ser tillbaka på 1960-talet. Jag vet inte vad du skulle ha betraktat som normalt 1960, kanske 2 procent eller någonting i den stilen, men vad anser du i dag och vilken förklaring har du till denna förändring?

David Laidler:

Efter att just ha talat illa om datorer, måste jag nu tala om att jag har en del siffror i just den frågan. Låt oss slå fast vilken arbetslöshetsnivå vi talar om. Det är den som Friedman kallar den naturliga arbetslöshetsnivån och som keynesianska ekonomer skulle kalla lagsta möjliga långsiktiga arbetslöshet. I praktiken är det den arbetslöshetsnivå, där den aggregerade efterfrågan inte påverkar inflationstakten. Egentligen är det ingenting "naturligt" med det.

När det gäller uppskattningarna för Storbritannien har jag och Michael Perkins tagit fram några tamligen grova siffror. Jag gissar att vi är eniga om att den på 1950- och 60-talen säkert låg under 2 procent, kanske 1,5 eller 1,7 procent. Någon gång i slutet av 1960-talet började den stiga. Den tycks ha tagit ett kliv uppåt 1968, men slutade inte att stiga då. Sedan verkar den ha planat ut någon gång omkring 1971–72 och siffran kan nu vara så hög som 4 procent.

Det finns mycket att säga om detta. För det första: Vad kan vara anledningen till en sådan uppgång? Vi har arbetat en del med den frågan. Jag tror att det är odiskutabelt, eftersom detta arbete har utförts för många länder, att man får en ökning i den registrerade arbetslösheten om man kraftigt ökar arbetslöshetsunderstöden och vidgar dem till att omfatta större grupper. Jag menar nu inte alls att vad som händer när man får en ökning av arbetslösheten är att lata arbetare bara slutar arbeta och börjar stämpla. Allt jag säger är att när arbetslöshetsförsäkringarna ökar, tar folk längre tid på sig för att hitta nya jobb. Giffta kvinnor som inte har särskilt goda chanser att få fast arbete kanske nu tar ett deltidsjobb, ty om de förlorar detta så kan de åtminstone få en viss arbetslöshetsersättning medan de letar efter något annat. En mängd små effekter som denna, helt rimliga företeelser, svarar tillsammans för ökningen i arbetslösheten.

Inte heller säger jag att dessa åtgärder inte är onskvärda. Allt jag säger är att om man fattar ett beslut om att öka de arbetslösas ekonomiska välfärd – och det finns en mängd goda skäl till detta – så måste man inse att detta beslut innebar att det blir en ökning i den registrerade arbetslöshetsnivån. Och man får inte fortsätta med sin makropolitik och låtsas att så inte har varit fallet.

För det andra har det förvisso skett en kraftig förskjutning i den demografiska strukturen i den brittiska arbetsstyrkan liksom i den amerikanska (kanske också i den svenska) under de senaste åren. Depressionen på 1930-talet orsakade ett kraftigt fall i födelsetalen. Närmast efter andra världskriget hade vi en kraftig ökning. Resultatet av detta var att den största gruppen i arbetskraften under 1950- och 1960-talen bestod av vuxna utbildade arbetare, vilket är en grupp med låg arbetslöshet. Vid slutet av 1960-talet började efterkrigsbarnen komma i arbetsför ålder och unga arbetare är en grupp med förhållandevis hög arbetslöshet, inte därför att de är lata, utan därför att när de just inträder i arbetsstyrkan så måste de hitta ett arbete. De kanske inte gillar det första och är på jakt efter ett annat. Allt detta ökar den registrerade arbetslösheten.

Detta har man studerat i ett antal länder och det verkar ha haft en matbar effekt på arbetslösheten. Detta är två skäl till att vi kanske inte skall vara

allt för oroad över denna ökning i den så kallade naturliga arbetslösheten.

Men det finns andra saker som bekymrar mig med all denna statistik. Det första är en korrelation i det ekonomiska tankandets historia, nämligen att varje gång som man haft hög arbetslöshet så har ekonomer sagt att hög arbetslöshet är oundviklig. Jag menar nu inte den sortens karikatyr på klassiska ekonomer som var vanlig på 30-talet. Keynes själv varnade 1937 den brittiska regeringen för att den maximala produktionskapaciteten kanske snart skulle vara uppnådd. Han trodde att 5 procent kanske var det bästa han kunde åstadkomma när det gällde arbetslösheten. Efter andra världskriget instämde Joan Robinson i denna uppskattning. Vi talar alltså inte om någon kankatyr på "högerextremistiska monetarister" utan om de mest "progressiva" människor man kan hitta. Och om de är mottagliga för detta slag av dataillusion, så kanske också vi lider en smula av den.

Men låt mig nu säga en sak till om den lagsta möjliga arbetslösheten. Jag anser att vi borde skilja mellan den lagsta arbetslösheten man kan upprätthålla över längre perioder om man har långsiktig jämvikt och alltid har haft det, och den arbetslöshetsnivå där inflationen börjar öka på grund av överskottsefterfrågan i en konjunkturuppgång. Detta har vi hittills inte gjort i nationalekonomin. När ekonomin under en längre period har befunnit sig i jämvikt med stabil tillväxt, marknaderna fungerar effektivt och man har normal omsättning på arbetsmarknaden, normal strukturomvandling i industrin, så ger detta en viss låg arbetslöshetsnivå. När man har en ekonomi som expanderar i olika takt i olika sektorer, verkar det som om den arbetslöshetsnivå vid vilken man faktiskt får en slags överskottsefterfrågan i ekonomin, ligger en hel del högre än den långsiktiga naturliga arbetslösheten. Det vill säga: Jag tror att vi måste skilja mellan å ena sidan vad Friedman kallade den naturliga arbetslöshetsnivån och Keynes den lagsta möjliga arbetslöshetsnivån och å andra sidan vad vi normalt använder begreppet till, nämligen den arbetslöshetsnivå där aggregerade efterfrågan börjar driva inflationen uppåt. Jag tror att det är på det senare sättet vi använder begreppet naturlig arbetslöshet, men detta senare begrepp kan val vara en arbetslöshetsnivå som i sig själv är en funktion av förändringen i den ekonomiska aktiviteten, av konjunkturfasen osv. Det kanske är på grund av att vi inte har gjort denna distinktion i vårt analytiska och ekonomiska arbete som vi får en skevhet uppåt när vi mäter den naturliga arbetslöshetsnivån i moderna ekonomiska undersökningar.

Nu har jag en sak till att säga om detta, eftersom jag inte tror att argumentet om huruvida arbetslöshetsnivån är 3,4 eller 5 procent är särskilt relevant.

Det finns en punkt där Laidler verkligen blir monetarist när han talar med sina keynesianska

vänner. Jag anser att det finns en sak som verkligen måste bort ur den ekonomiska litteraturen. Jag kritiserar inte den brittiska regeringen för att ha satt upp ett alltför optimistiskt sysselsättningsmål. Inte heller säger jag att det är risk för att de blir alltför optimistiska beträffande ett nytt sysselsättningsmål, t. ex. att de kommer att sikta på 3 procent, medan jag skulle säga 4 procent. Det är inte det som är poängen. Poängen är att om man inte vet vilken den möjliga sysselsättningsnivån är, så kan man inte använda makroekonomiska åtgärder för att uppnå full sysselsättning. Det är då livsfarligt att göra detta, ty om man har fel beträffande målet, så ordnar man till en accelererande inflation. Den verkliga innebörden och budskapet i denna debatt om den naturliga arbetslösheten är att det för ögonblicket är säkrare att inrikta makroåtgärderna på prisstabiliteten och inte forsöka sikta på full sysselsättning. Man måste ställa Keynes doktriner på huvudet.

Engelsk keynesiansk doktrin säger: Använd makroåtgärder för att uppnå full sysselsättning och detaljerad pris- och lonereglering på vissa marknader för att uppnå prisstabilitet. Vad jag säger är: Använd makroinstrument för prisstabiliteten och detaljerade ingrepp på speciella marknader för att minska arbetslösheten till ett minimum. Vand helt och hållet på de ekonomiskt politiska instrumenten och deras mål. Men detta galler inte för alltid. Jag har tillräckligt stor tilltro till nationalekonomins framtid för att tro att vi i sinom tid skall veta tillräckligt mycket om arbetsmarknadens struktur för att kunna uppskatta den naturliga arbetslöshetsnivån med tillräckligt stor sakerhet, så att det blir rimligt att använda makroinstrument för att uppnå full sysselsättning. Jag tror faktiskt att ekonomier kan råka ut för realekonomiska stormningar. Problemet är att vi har verktygen och vet vilken verkan det har, men att vi inte har tillräckligt med kunskaper om ekonomins struktur för att tryggt kunna använda dem.

Detta är inte något särskilt optimistiskt påståen. Det innebar att all den optimism som var en följd av den keynesianska revolutionen måste dammas.

Frågan är nu: Hur kommer det sig att den fungerade i 20 år, om vi inte vet tillräckligt för att få den att fungera längre? Jag tror att svaret på detta är att den hittills har fungerat i världens utkanter och att den aldrig provades i Forenta staterna. Därför gav Forenta staterna den övriga världen prisstabilitet. Så snart Forenta staterna upptäckte Keynes blev det hela pannkaka, ty då fick vi en sluten världsekonomi som försökte uppnå alltför mycket.

Staffan Viotti:

Vi har fått hora en hel del om keynesianer och monetarister. Jag får en kansla av att skiljelinjerna

följande: Keynesianerna tror att ekonomerna kan göra det möjligt för en regering att föra en finstämd ekonomisk politik, medan monetaristerna säger att ekonomisk politik är annu svårare än nationalekonomi och att det är svårt att följa ekonomernas visa råd. Därför är det bättre att rekommendera åtgärder som är försiktiga och stabila.

David Laidler:

Jag tror att detta är helt rätt och väl uttryckt. Jag försöker undvika sådana här fraser och ändå går ni alltid över till dem. Som jag har sagt, med keynesiansk politik menar jag inte precis det som Keynes sade utan någonting som kommer ur läroböckerna. Men det finns en annu mera grundläggande fråga här. Det pågår just nu en makroekonomisk debatt, som faktiskt bara är en sida av en annu mera djup-

gående debatt. Det finns en grupp som inte är keynesianer, nämligen fabianer, eller icke-marxistiska socialister. Fabianerna trodde att politiker och byråkrater stod helt i allmänhetens tjänst och kunde skaffa sig kunskaper att handla till landets bästa och också skulle handla så. De var viktorianska gentleman med ett mycket väl utvecklat socialt samvete. Jag tror att den sida av debatten som du sade inte var monetaristisk, går tillbaka åtminstone till Adam Smith. Han visste exakt vad staten och byråkraterna skulle göra om de hade tillfälle därtill. Han hade en hypotes om vad de borde göra. De skulle sluta sig samman mot resten av samhället. Det är alltså en debatt mellan Adam Smith och fabianerna eller något i den stilen, snarare än mellan Keynes och Milton Friedman.

Översättning: *Kerstin Lundgren*